

Bíró Lajos levelei Új-Guineából.

(Folytatás.)

XIII.

(R o s o n o w s k y F r i d e r i k a kisasszonyhoz írt levele.)

Tamara-sziget, Berlinhafennél, Új-Guineában, 1896. szeptember 9.

Kedves kisasszony!

Itt lakom most házigazdámmal, a kinek Berlinhafenben vendége vagyok, a kikötő másik oldalán Tamara szigetén, a benszülöttek falujában. Nappal gámbot vadászok és bogarászok, míg a többiek egy világító torony felállításán dolgoznak, — este itt unatkozom a tűz mellett, a mi ég a konyhó közepén a kétfelől pálmalevelekből rakott ágyak közt. Ez zavarja kicsikét a moszkitókat, ez adja a viláosságot, meg az én pislogó fényképező lámpám. Társam egy öt hónapos újság érdekes napi hireivel mulat; nekem nincs mit olvasni, mert az én egyedüli olvasmányaim, a hazulról jövő levelek, otthon maradtak. Mulatok hát azzal a mindig érdekes témával, hogy haza gondolok.

Mit csinálnak most odahaza? Elfelejtettek-e már? Vagy gondol még rám valaki olykor-olykor? Ki tudná azt megmondani!

Mikor most én ezeket írom, otthon még a meleg szeptemberi napok járnak, még a kiállítás mozgalmas képe pezseg mindenütt, és a mikor soraimat olvassa, már régen a mult időké mindenik.

Furcsa az nagyon, hogy milyen más itt minden! Itt már lement a Nap, sötétben hagyott minket, elment világítani Önöknek. Úgy fél kilencz óra lehet.

Otthon meg délelőtt van, úgy 11 óra tájt. Maga bizonyosan a sütésben-főzésben gyakorolja magát. Szinte el is képzelem magamnak, milyen szép csipkés, melles köténykét kötött fel, — mert a főzésnél ez a fő, egyéb minden mellékes. Milyen csattanó rózsapiros lett az arcza a ropogó tűztől! Jobb kezében fakanál; kavvarja a jószagú rántást. Nem látom ugyan, de aligha tévedek, ha azt is oda képzelem, hogy a másik kezében a legújabb polgári-házassági regény van, a miben három vaskos kötetben állja ki a tűzpróbát a hű Kunigunda törhetetlen szíve, míg a derék Abelárd az anyakönyvvezetőhöz kocsikáztathatja, miután sikerült legyőzni a gazdag semitának a fondorkodásait. Magának az aranyos jó szíve persze nem hagyhatja, hogy a két érzékeny kebel sokáig szenvedjen, azért kell még főzés közben is olvasni. Ámde a mama, mint a kegyetlen mamák egyáltalában, mindent praktikus oldaláról néz, és — óh szörnyűség! — neki fontosabb a rántás, mint két hű szerelmes szenvedése! Magácskának tehát, míg két szeme a regénybe mélyed, két fülével az ajtóra kell vigyázni. A rántásra pedig ügyel az orocskája, melynek kötelessége jelenteni a gyanus szagot.

Hej, nehéz dolog is az a főzés! A

látás, hallás, szaglás, tapintás érzéke foglalatoskodik egyszerre, hogy a legfinnyásabb, az ízlés, meg legyen elégedve!

Félek, hogy már unalmas is lettem a főzéssel. De látja, ez a tudomány en-

gemet is érdekel, mert bizony sokszor főzök magam is. Csakhogy Magácska ebben is szerencsésebb! A Maga főztét más eszi meg, nekem az enyémet magamnak kell elfogyasztanom.

XIV.

Szép giriga! Kedves Rikicza!

Ezennel kezem aláírásával bizonyítom, hogy erima-támolék meg vannak Magával elégedve.

Úgy, de Maga nem tud semmit, még azt se tudja, kik azok az erima-támolék! Hát majd elmesélem.

Erima-támolék, a mint talán Magácska is mindjárt gondolta, emberek. Még pedig igen derék, barátságos, okos emberek. Az ilyen okos embereket a közönséges európaiak vadembereknek nevezik. Hosszú volna azt most mind előszámlálni, miért okos emberek erima-támolék. Mégsem állhatom meg, hogy egy párt fel ne említsek. Például azt, hogy a leányok maguk választanak maguknak férjet, ahhoz mennek, a kit szeretnek, senkinek sincs beleszólása. A szerelmesek összebeszélnek — tout comme chez nous — s egyszer csak eltűnnek az őserdőbe, a hol már várja őket az előre elkészített leveles palota, benne kellő számú táró, banána és kókuszdió, vagy elvonulnak a szomszéd faluba valami ismerőshez s kijelentik, hogy ők megházasodtak. Papának, mamának elküldik, a mi őket kiengesztelje, az ajánlékot, a minek a mennyiségét a menyasszonynak gondja volt előre kitudni s a vőlegénynek beszerezni. Akkor azután törvényes házasok. Ezért, — a formákat nem tekintve, hanem csak az elvet, — Maga is okosoknak tartja tán őket. Bálók nincsenek; nem kell a mamának

Erima, Új-Guinea, 1897. februárius 7.

mindig attól tartania, hogy valamelyik négyesre nem marad-e a lánya ülte, sem arra ügyelnie, hogy valami rossz parthie el ne bolondítsa a lányát; ezért a mamája tartja erima-támolékat okos embereknek. Selyemruha, prémes felöltő nem kell; a szágó-pálma leveleiből minden leány maga fon magának sallangos czifra köténykét, egyébkép pedig nem szégyenli, a mit Isten adott; — ezért a papája tartja őket okos embereknek. Tudománnyal is foglalkoznak, a mennyiben sáskát, hernyót, kukaczat szednek, hanem a helyett, hogy türe fűznék, spirituszba raknák, haza küldenek s szidatnák érte magukat, hogy mért nem küldött többet, — a helyett megpirítják és megeszik őket; — ezért meg én tartom őket okos embereknek.

Szóval okos emberek az én erima-támoljaim nagyon!

Arról, hogy én is Erimából keltezem leveletem, azt lehetne gondolni, hogy itt laknak közelemben; pedig nem; jó három óra járásnyira befelé, a hol a hegyek kezdődnek. Az én lakásom csak bitorolja ezt a nevet; arról kapta, mert egy folyócska mellett fekszik, a miről akkor azt hitték, hogy onnan jó. Én vagyok az egyedüli európai, a kivel érintkeznek; nyelvöket se tudja senki; én se sokat, habár már pár száz szót gyűjtöttem tőlük, de azok mind csak tárgyak nevei, a mit megmutathatok. A »giriga« szóhoz Maga útján jutottam.

Egyszer épen megint meglátogattak támolék; hoztak banánát, tárót, meg egy szép boát. Nem olyant, a milyent otthon az asszonyok viselnek, hanem óriáskigyót, elevenen. Ebbeli örömben azután beengedtem őket a szobámba is, hadd csodálkozzanak egy kicsit. A legnagyobb hatást a fecskendő tette, a mivel oldalba spricceltem Erima »királyát«, az öreg Barkót, a ki ijedtében azt se tudta, sírjon-e, vagy nevensen. Ezt a veszedelmes fegyvert különben máskor nem fekete előkelőségek retentésére használom, hanem a gyfkokba és kigyókba szivattyúzom vele a spirituszt.

De a derűtség hangját mindjárt a meglepetés, a csodálkozás hangja nyomta el. Az én legrégebb erimai barátom, Ojbá, tartott valamit a kezében, az ő hangja hallatszott: Huh! giriga! Biró-giriga, huh! Pillanat alatt kört formált körülötte Erima aranyos ifjúsága. De mindjárt ki is kapta a kezéből Keri. (Ne legyen kíváncsi, várjon még egy kicsit!) Magam is kíváncsi voltam, mi idézte elő ezt a szokatlan hatást. Hát — a Magácska arczképe volt, a mit a szemes Ojbá fölfedezett az asztalon!

Hanem azért már csak a fotografusát szidja le, hogy rontott a teljes hatásból. Divatos képet akart csinálni, s úgy vágta ki a formáját, hogy arcza a szegletből szeglet felé néz, azután a mint támolék úgy tartották, mint a rendes képet szokás, Maga mindig a földre néz. Hát támol fogalmak szerint mit nézhetne egy giriga lefelé, hacsak nem halat! Így azután kisütötték, hogy a Biró-giriga halászik!

Sok látogatást köszönök én azóta Magának! Ha valamelyik támol-látogatóm dolgát végezve még soká marad, mintha várna még valamit, már tudom, hogy a »Biró-giriga kulumu« van még hátra. Azután megelégedve poroszkál hazafelé.

Hogy azután otthon sokat mesélhettek az én szép girigámról, azt láthattam abból, hogy alig tíz nap mulva egész karaván jött hozzám, felénél több asszony és leány. Egész Erimában nem láttam én soha annyit! Csakis a Maga arczképét látni jöttek.

Ezek már meglátták a »Biró-bitárót« a nagy Birót is: Chyzer tanácsos úr arczképét! Sokáig rejtély volt előttem, hogy mit jelentenek e felkiáltások, a mit ekkor az asszonyoktól hallottam, a mi után mindig reám is néztek, mintha össze akarnának hasonlítani az arczképpel: »óh mutine-gyiriri! óh mete-gyiriri!« Azóta tudom, hogy ez bajuszt meg szakállt jelent, a mint ők ékesen körülírják: orrször, állször. Ugy látszik, ebben találták meg köztünk a hasonlóságot. Ezt a csudálkozást Magácska csak akkor érti meg, ha megmondom, hogy az a pár európai, a kit nekik látni alkalomuk volt, csak bajuszt visel.

De bárcsak ne jöttek volna azok az erimai asszonyok, bárcsak ne jöttek volna! Hiába, az asszony még támoléknál is csak asszony marad; jobban esik a lelkének, ha a mások dicsőségéből ronthat valamit! Felfedezte az egyik a polczon az én bogárkatulyáimat, a mik azelőtt szivardobozok voltak s mindeniken egy női arczkép. »Huh, Biró-giriga kuba-kuba!« Azután megoszlott a figyelem, Maga vetélytársakat kapott.

Ám az én tekintélyem nagyra nőtt ezekkel. Mit Barkó az ő két feleségével! Birónak van kilencz! Semmit se tesz, hogy nyolcz belőle ugyanazt a képet ábrázolja, ők csak a számot nézik. Már pedig az itt nagy gazdaságot jelent, mert támoléknál olyan bölcsen van berendezve a világ, hogy ott csak az asszonyok és lányok dolgoznak, ők tartják a férfiakat. (Lám, ezért meg talán egész Magyarország férfinépsége tartaná őket okos embereknek!)

Ime, tehát a Maga jövedje ezzel a hódítással biztosítva van! Ha otthon a vén Európában pártá fenyegetné, csak jöjjön Új-Guineába; Erimában bizonyosan talál férjet. Mindjárt ajánlhatom is az én Keri barátomat; neki még csak egy felesége van, a Barkó leánya, a ki után ő lesz a király. Maga, ha akar, királyné lehet. Ha a barnát szereti, ő barna tetőtől talpig. Ha a szökét kívánja,

azon is lehet segíteni; a mult héten ugyan még csak a fél arcját festettem be fehér olajos festékkel, de a Maga kedvéért bizonyosan befesteti magát egészen. Azután gazdag az! van annak már két baltája is, meg három kése! Ha beteg talál lenni, annak már pompás takarója is van, a mi még Barkónak sincs! mert a mult héten kapott egy másik boáért egy rizses zsákot!

XV.

(R o s o n o w s k y F r i g y e s n é - h e z i r t l e v e l e .)

Kedves Nagysád!

Béküljünk ki. Inkább elismerem, hogy Nagysádnak van igazsága. (De hát mikor nem volt?) Igaza van, csunyaság olyan soká nem irni!

Meglássa, hogy megjavulok s ezután sohase maradnak levél nélkül.

Egyet-mást már tudnak eddigi leveleimből, a mikből kinyomtatva én is megkaptam már két folytatást. Azok olvasása most már nekem is érdekes, mert legalább arról tudom meg, hogy mit nem irtam még meg. Irnivaló volna mindig; olyan idegen, olyan szokatlan nekünk itt minden, s én csak úgy kapkodok köztük ide-oda, a mint tollam alá kerül s egy idő múlva már magam se tudom, mit nem irtam még meg, s nem akarok azzal unalmaskodni, hogy mindig egy nótát fújjak.

Hát előveszem a Nagysád leveleit, újra meg újra, pedig már könyv nélkül tudom őket. Már nem is azt olvasom belőlük, a mi ott irva van, hanem a mi irva nincs. Találgatom, mi mindent mondana még hozzá, ha élőszóval beszélne; mit gondolt, mikor ezt vagy azt írta. Van időm hozzá, hogy a kapott leveleknek még a szavain is rágódhaszak; ritkán jár hozzánk a posta.

Erima, Új-Guinea, 1897. januárius 29.

Lelkem, szeretetem szálai, mint az átültetett fa gyökerei az anyaföldben, otthon maradtak, azokhoz nőve, a kiket szeretek, és ha néha, magam se tudom miért, valami érthetetlen bánt fog el, valami megnevezhetetlen nyugtalanság száll meg, mindig az jut eszembe, hogy az otthoniak közül valakinek bánatja van, valakit baj ért s azt érzem én is messze távolból.

Még álmaimban is mindig csak otthon vagyok. Tizenöt hónapja vagyok már hazulról távol, de még nem történt meg velem, hogy valamelyik álom színtere Uj-Guinea volt volna. Minden álomban otthon vagyok. Az itteni helyek, emberek csak annyiban játszanak benne szerepet, hogy vagy már voltam itt, vagy vissza akarok jönni újra.

Pedig nem bánt a honvágy. Megszerettem itt nagyon, nem vágyódom el innen. Igazán mondom, hogy annak, a ki nem a világnak él, szereti a csendes, nyugodalmas életet, annak Uj-Guinea valóságos paradicsom. Csendes, nyugodt, egyhangú itt az élet, mint maga a természet, mely körülvesz. A merre néz, a merre lát, csupa zöld minden, a zöld színnek minden árnyalatával; sokszor egy-egy szokatlan élénkzöld szín lép előtérbe, a milyent, ha festő alkalmazna

képén, kinevetnék otthon vele. A fák vesznek itt birtokukba minden talpalatnyi földet; bokor is csak az versenyezhet velök, a mi kúszó s együtt nyúlik fel a fákkal. Olyan érdekes elnézni a fáknak a küzdelmét a megélhetésért! Itt Erimában épen jó alkalmam van ezt látni. Négy évvel ezelőtt még itt volt az ültetvények központja; itt álltak az európaiak lakásai, a munkások barakjai, nagy dohányraktárak, egyéb melléképületek. Azóta lassanként az ültetvényeket Stephansort körül csoportosították, Erimát lassanként elhagyták. Az épületekből átvitték a még használható anyagot, s most csak az az egyetlen ház áll még, a melyben én lakom; ez is csak az én kedvemért áll még, s a mint én kihurczolkodom belőle, ezt is lebontják.

Magyarországból ideszakadt ember már nem látná meg, hogy itt még csak a mult nyáron is mívelt földek voltak; már erdő vet fel mindent.

Negyedik hónapja vagyok már itt és szemlélem e gyors átalakulás folyamatát. Még láttam a szorgalmas maláj kertész terjedelmes veteményeit; alig hat hete vonult el ő is; itt hagyott a telep utolsó lakójának. Lebontott házát már nem látni, sűrűn beszótték a délig nyitó Ipomaeák és nagylevelű Aristolochiák futó szárai. A kertben az elvadult görög dinnye, ugorka és tök küzd a napvilágért az embermagasságú bokorrá nőtt paprikával. Még most szerényen húzódik meg köztük a dinnyefa, a *papaya*, és az *alang-alang* nád, de pár hónap mulva bizonyosan fölējök kerülnék, s elfojtják valamennyit, mint ott mindjárt mellettük a tavaly elhagyott ültetvényben.

Itt most már uralkodóvá lett a *papaya* és *alang-alang* s erősen versenyez a védő emberi kéztől sorsára hagyott banánával és a kókuszpalmával is. A kú-

delem legjobban meglátszik a banánán; alsó levelei, miket a mellette sűrűn növő nád kiterjeszkedni nem engedett, elszáradva, rongyként csüngenek alá, méternyinél hosszabb s majd félméter széles lapulevelei foszlányosak lettek, a mint minden szél a szomszéd papayához verdesi; nem terem már, minden erejét a növése fordítja; már csak a pusztá életért küzd. Csak a kókuszpálma terjeszti ki bölcshöz illő nyugalommal óriás leveleit, mikből egyet elczipelni munkát adna egy embernek; ő csak szárba indulását várja, akkor úgy a földön hagyja e kicsinyes népséget, hogy a magasból nézheti le őket.

A dinnyefa végre túlnő valamennyin; hosszúnyelű kövér levelei koronázzák az ágatlan törzsöt, a termőfa törzsén köröskörül sorakoznak a körtealakú, sárgadinnye-ízű gyümölcsök, alul az érettek, felül fokozatosan kisebbek a virágig, miket a szomszédos himvirágos társról termékenyít meg a szellő; rovarok nem látogatják az idegen jövevény virágát. Az érett dinnyegyümölcs oda csalja a nagy zöld papagájokat; hallgatva surrannak fáról fára, dúskálkodnak az édes gyümölcsben, felét a földre is hányják, egész fejük, mellök piszkos lesz tőle, mikor a belsejében válogatnak a magvak között. Egészen a magokénak nézik a gazdag gyümölcsöt, elkárognak onnan a többi madarat, szórják és vetik a dinnyefa magját, miből nemsokára egész erdő támad az anyafa körül.

Szél hajtja, vagy madár hozza, de bekerül a papaya-erdőbe egy eperfafajta apró magva. Esztendő se kerül bele, túlnő a dinnyefákon. A mi kevés napfényt levelei még meghagynak, azt elveszik a velök megjelenő liánák, a mik felkúsznak minden fára, hogy a napfényt elérjék, mert ők is csak ott levelezhetnek és virágozhatnak. Alul az árnyék-

ban levéltelen venyigeszárak úgy összebogozza a fiatal erdőt, hogy a vaddisznó is csak bizonyos csapásokon jár benne, a vadász pedig a bokorvágó kés nélkül fogva marad, vagy abban a gyönyörűségben részesül, hogy minden lián meg-rándításával a hangyák ezreit rázza magára.

A három-négy éves parlagon már természetes akáczfamagasságú, embervastagú fákból álló sűrű erdő nőtt, melyben csak az egyenest haladó árkok, mik az esős szak fölösleges vizét vezették le, meg a dohányültetvény soros barázdái jelzik a néhai emberi kultúrát. Itt-ott korhadt gerendák fűrészporrá omló maradványa fekszik halommal a sűrű erdőben. A körülötte heverő konzervdobozok rozsdás bádoggjáról látom, hogy itt európai ember háza állott, s ha nem tudnám, megmondaná az elszórva heverő számos sörös üveg, hogy az az európai német vala.

De a fák harcának még itt sincs vége. Már nőnek a *Morus*-erdőben az őserdő lakosai, még most csak cseméték, hosszú vékonyra nyulva, a hogy otthon az őserdőben szoktak; nekik fiatal korukban árnyék kell; első dolguk felnyúlni magasra, a napfényre, csak azután kezdenek odafent ágasodni, lombosodni; most még a liánokhoz támaszkodnak, hogy vékony törzsük meg ne görbüljön a magasban nőtt levelek súlya alatt, de majd ők hordják a liánokat és szőnek fent olyan sűrűséget, hogy alant elpusztul a *Morusok* csoportja; ivadékuk keressen más alkalmas helyet, itt most már az óriás fák harca kezdődik óriás fákkal, miknek sokasága az őserdőt alkotja.

Virág kevés van itt Új-Guineában, vagy legalább nem látni. Azok is fent vannak az őserdő felszínén. Itt alant csak azt látjuk, a mi a virágzás után fonnyadtan lehullott. Ki tudná meg-

mondani, hogy az a virág a fent levő összekuszált faág és venyigetömegeből melyikről esett le! Ha bokrétát akarnék szedni, puskával kellene menni s úgy lövöldözni le onnan az ágak végéről. Próbáltam is, de igen hálátlan multság, mert a legtöbb fennakad a kúszó növényeken.

De mégis, van itt virág is, — az európai telepek körül. Hanem az mind jövevény, Jávából, Singaporeból és Indiából. S ki hozta volna más, mint asszony, európai asszony! Ezek hamisítják meg az új-guineai flórát. Mert a kiültetett virág ebben az áldott buja földben elszaporodik, pár év múlva elterjed minden alkalmas helyen; azt gondolhatná az ember, hogy vadontermő benzülött virág. Úgy megörültem néha egy-egynek, a mint az emberi lakásoktól távol ráakadtam: ime van hát virág mégis! ez már csak valódi benzülött virág! S ha mutatom valamelyik nőnek, mindjárt meg tudja mondani, hogy ezt ez hozta innen, amazt az kapta onnan! Minden virágnak ismerik a történetét, s az mind európai nőhöz fűződik. Nem sok van, nem sok volt egyikből se, számon lehet tartani.

A virágok természetesen mind exotikusak; ha hasonlít is valamelyik a mi kerti virágainkhoz, mégis másféle. A legismeretesebb alak a nálunk is kedvelt *Zinnia*; ez is elvadult már mindenfelé. Itt ott látni a házaknál a hónapos rózsát, embermagasságú bokorra növe, mindig tele virággal. Ez nem vadul el, mert nincs magva.

Maradok a virágoknál s beszélök a mi asszonyainkról. Természetesen nem számítom hozzájuk a stephansorti telepen levő pár száz maláj és ugyanannyi Bismarck-szigetségbeli nőszemélyt; azok csak asszonyi állatok. Támolékról nincs mit beszélni. Az egy Bogati falut kivéve, két-három óra járásnyinál nincs köze-

lebb benszülött falu; ha odamegyek, csak vénasszonyt látok, csak a közeli bokrok recsegéséről hallom, hogy ott bizonyosan valami *giriga* bujkál, vagy a félig nyitott ajtóból s a kunyhótető felemelt fedőlevelei alól látok egy-egy fitos orrot, egy pár villogó szemet. Ha olykor a kunyhók szűk közeiben véletlenül olyan közel jutok egyhez, hogy már nincs ideje elszaladni, s leguggol az útszélre, háttal fordulva felém, úgy teszek, mintha nem is látnám, mert nem akarok olyan nevetlen lenni, hogy figyelmesen megnézzem, vagy épen meg is szólítsam. Más volna, ha nővel mennék oda, akármilyen szívnüvel! Akkor előjönne nekem mind s olyan figyelmes és előzékeny társaságot alkotnának körülte, mint nekem a falu férfi és legény népsége. Óh, a támol nők nagyon tudják az illendőséget!

Majdnem a félkezem ujjain előszámlálhatnám az európai nőket, nemcsak az ittenieket, hanem a mennyi egész Német-Újguineában van. A legtöbb természetesen misszionárius felesége. Bemutatom sorban valamennyit. Csak egyet nem mutathatok be: »Új-Guinea királyát«, a hogy itt elnevezték a volt kormányzó feleségét, a ki székelte vala Friedrich-Wilhelmshafenben. A mult augusztusban ment el innen. Szép asszony, derék asszony, még se sokan sajnálják.

A közeli Thiár misszió-telepen van neje az egyik hittérítőnek. Csinos kis szerény, kegyes asszonyka. Van egy kis pár éves fiacskája, az egyetlen Új-Guineában született európai emberke, a benszülött nők szemefénye. Nem kellett annak dajkát se keresni, egész udvara van leányokból, asszonyokból, az a boldog, a melyik karjára veheti és dédelgetheti.

A másik hittérítő most várta a feleségét, akarom mondani, a jegyesét, ezzel

a hajóval. Kíváncsiak voltunk rá természetesen mindannyian, bizonyára ő legjobban, mert még nem ismeri. Őket a németországi misszió-igazgatóság teszi boldoggá. De a várva várt ezúttal nem jött.

Az itteni egyik misszionárius szintén házias, úgy a távoli Finschhafenben levő két másik is, a kikhez legközelebbi hajóval menni akarok. Ezeknek a feleségét persze még nem ismerem, pedig az egyikre nagyon kíváncsi vagyok. Itt ugyanis azzal biztatnak, hogy nála magyaros ételeket is ehetem, s magyarul is tud egy kicsit. Mikor még Finschhafen virágjában állott, ott volt a főtelep; most 4—5 éve volt ott az Új-Guineai Társaságnak egy magyar hivatalnoka, Winter nevű, a felesége jó magyar asszony; ettől tanulta. Ez a Winter később Constantinhafenbe került, s a Zöller könyvében azt olvasom róla, hogy részt vett az ő expedíciójában, mely a Finisterrae hegységben eddig legmagasabbra felhatolt. Nem mi vagyunk hát Fenichellel az első magyarok Új-Guineában, megelőzött bennünket a Winter-házaspár, sőt ama nevezetes expedícióban magyar ember is fent volt e trópusi havas szűz ormain!

Különben nincs vele mit dicsekednünk. Winter úr már akkor nem volt magyar; hogy hivatalt kapjon, levetette magyar hazafiságát. Tán a németek se sokat nyertek vele. Most, a mint hallom, Dél-Amerikában van, s ha ilyen könyven áll neki, azóta más országnak esküdött szerelmet.

De vessen rá követ érte az, a ki minden hibától mentnek érzi magát! A megélhetés, épen a távoli világgrészekben, hol az európainak olyan kevésféle foglalkozás marad fenn, nehéz dolog. Hátha ő is úgy gondolkozott, mint az az öreg úr, a kit fiatal kollegája sokáig kápacztált, hogy hagyja ott a kormány-

pártot, legyen ellenzéki: Öcsém, a ki a te korodban nem úgy *gondolkozik* mint te, az kötni való; de a ki az én koromban nem úgy *tesz* mint én, az bolond!

Azonban még nem mutattam mind be a stephansorti hölgyeket. Nem sok van már, csak kettő, meg két reménybeli, a gyógyyszerészné két kis 4—6 éves szép leánykája. Olyan szép bogárszeműek, mint az anyjok, ki ausztráliai német nő. De leányai már Bismarck-sziget-ségbeli születésűek. Kisebb láztól sokat szenvednek szegénykéek, de azért mindig vidámak.

Utoljára hagytam a mi jó nemtőnket, betegségben vigasztalónkat, ápolónkat, Augusztá testvért. Fenichelt is ő ápolta utolsó óráiban, ő tőle hallok róla legtöbbit, sírját is csak ő tudta már megmutatni. Mert úgy jönnek-mennek, változnak itt az emberek, hogy az akkoriak közül, a kik Fenichelt személyesen ismerték, nincs már itt senki.

Az éghajlatot a nők általában véve jobban bírják a férfiaknál. Lassanként mi is beletörődünk a viszonyokba. Én is, más is, a mint Európából egyenesen ide szakadunk, eleinte kigyót-békát kiáltunk e földre. Csak a mikor halljuk azoktól, a kik más trópusi vidékről jönnek, hogy ott se megy jobban, nyug-

szunk meg s örülünk, hogy itt vagyunk, a hol az exotikus vidékeken mindenütt otthonos lázon kívül nincs is más baj. Itt nincs se kolera, se sárgaláz, se más járványos betegség. Akkor azután más szemmel nézzük a mi Új-Guineánkat, paradicsomnak találjuk és nem kívánczunk el innen.

Csak egy hiányzik nagyon a mi paradicsomunkból, — az Éva. Mindenki azt hiszi, mikor ide jön, hogy itt csupa vadon erdőséget talál, hol sátrak alatt kell lakni, emberevőkkel harcolni, s csak azért koczkatatja életét, egészségét, hogy a jó fizetéses gyarmati szolgálatban pénzt gyűjtsön s majd otthon veti meg boldogsága alapját. Itt bánja meg, hogy miért nem indult el úgy, hogy végképen itt is maradhasson.

Hát bizony én is elfelejtettem megkérdezni, hogy eljönne-e velem valaki a világ tulsó végére? Ezt a hibát most már én se tudom jóvátenni.

De hátha mégis! Rendkívüli esetekben rendkívüli eszközök segítenek. Szózatot intézek hát a regényekkel táplálkozó magyar hölgyekhez: Szép leányok, jó asszonyok, ha van köztetek egy, a kinek ideálja a repülőkutya-leves és a papagáj-pecsenye, azért Új-Guineában egy hő kebel dobog.